

Severna Amerika

Rečno omrežje

Rečni sistem/rečje – reka

Porečje – reka s svojimi pritoki

Povodje (Jadransko, Črnomoško) – morje, v katerega se izliva reka s svojimi pritoki

Razvodnica – »meja«, ki ločuje dve reki

Največje porečje S Amerike: Mississippi (4000 km) + Misouri (6000 km); porečje = 3000000 km²

Reka Sv. Lovrenca povezuje Atlantski ocean z Velikimi jezeri. Ima zapornice, da lahko ladje premagujejo n.v.

Velika jezera:

- **Ontarijsko jezero**
- **Eriejsko jezero**
- **Huronsko jezero**
- **Michigansko jezero**
- **Gornje jezero**

Tihoceanske reke (Kolorado, Kolumbija)

- Kratke
- Hidroelektrarne (velik strmec)
- Vodne oskrbe
- Namakanje

Reliefne enote

- KANADSKI ŠČIT – na SV, nastal v predkambriju, delno potopljen v Hudsonovem zalivu; najstarejši del kontinenta
- Gorovje APALAČI – nastalo v paleozoiku s hercinsko orogenezo; razteza se čez V del ZDA v smeri JZ – SV
- GORATI ZAHOD (SEVERNOAMERIŠKE KORDILJERE) – nastal v kenozoiku z alpidsko orogenezo; sestavlja ga niz mladonagubanih gorstev; S del je močno preoblikovala pleistocenska poledenitev
SKALNO GOROVJE NI ISTO KOT GORATI ZAHOD!!!!
- VELIKA KOTLINA – območje gorskih platojev in kotlin med obema mladonagubanima gorstvima
- KALIFORNIJSKO PODOLJE – največje in najpomembnejše podolje S Amerike
 - **DEAD LINE (mrtva črta)** – približno se ujema s 100. poldnevnikom; zahodno od nje je padavin manj kot 500 mm, začenja se polsuho podnebje
 - **TORNADO** – uničujoči vrtnčasti viharji lijakaste oblike, ki nastajajo zlasti v topli polovici leta; njihov premer znaša od 10 do nekaj 100 m; zrak v njih se vrtnči s hitrostjo tudi do 400 km/h.

Ugotavljanje podnebnih tipov

- T krivulja – če je max. okoli julija, gre za S poloblo; če je max. okoli decembra, gre za J poloblo
- Toplotni pas – gledamo T krivuljo
- Podnebni tip – gledamo količino in razporeditev padavin

Prebivalstvo in mesta

1. PRVI AMERIŠKI PREBIVALCI

○ Indijanci in Eskimi

V Pleistocenski dobi je bilo 50% planeta pod ledom. Prehod čez Azijo in Ameriko je bil čez BERINGIJO, kjer je bilo morje nižje za 135 m – kopni most.

2. KOLUMBOVO ODKRITJE AMERIKE

- 12.10.1492 – Kolumb odkrije Ameriko
- 1453 Turki osvojijo Carigrad – kopna pot do Indije zaprta
- 1489 – Vasco da Gamma odkrije pot v Indijo
- okrog leta 1000 pridejo Vikingi v Labrador in Novo Fundlandijo v Kanadi

○ pomen Kolumbovega odkritja:

1. uvod v evropsko kolonizacijo novega sveta
2. izmenjava rastlin, živali, kulture in idej
3. smrt milijonov Indijancev zaradi bolezni, prisilnega dela in vojn

○ zgrešene predpostavke:

1. polmer Zemlje veliko manjši kot je v resnici (Kanarski otoki -> Japonska; mislili so, da je 4400 km, v resnici je 19 000 km)
2. Japonska leži 2400 km od Azije
3. Azija sega bolj proti V kot v resnici

Kolumbovo potovanje:

- 3 ladje: Santa Maria, Pinta in Ninia.
- **Karavele** – 21 – 25 m, do 40 ljudi
- Potoval 36 dni do Bahamov
- Pristal na otoku San Salvador

Priseljevanje v ZDA po Kolumbovem odkritju

- o Priseljevanje poteka od 17. st. naprej
- o Do leta 1940 večina priseljencev iz Evrope
- o Po letu 1940 se začne priseljevanje iz Lat. Amerike, Azije in Afrike

Evropejci se najprej naselijo na V obale ZDA; do leta 1900 belci strnjeno naseljeni do 100. poldnevnik, Indijance izženejo v sušni in gorati zahod

Trgovina s sužnji

- o Od 17. st. se Evropejci selijo v Amerijo → plantaže tobaka in bombaža → potrebujejo poceni in obilo delovne sile
- o Zakaj ne Indijanci? – hitro so umirali zaradi bolezni (ošpice, mumps, črne koze)
- o Zakaj ne Evropejci? – niso bili odporni na malarijo in rumeno mrzlico
- o Zakaj črnici? – cena je bila ugodna, saj je človek pridelal več kot so zanj plačali; pripeljali so okoli 10 mio črncev
- 1808 – ukinejo trgovino s sužnji
- 1865 – prepovedano suženjstvo
- 1960 – črnici se borijo za enake pravice (Martin Luther King, Black Panthers, Malcom X)
 - o največ črncev je bilo na Karibskem otočju (40%), v Braziliji (38%), v ostali šp. Lat. Ameriki (16%) in na JV ZDA (6%)

Preseljevanje v ZDA po 1820

- ni več trgovine s sužnji, ni več prisilnega priseljevanja
- po letu 1900 → J in V Evropa (predvsem Italijani)
- med leti 1929 – 1940: zlom ameriške borze – gospodarska kriza
- po 2. sv. vojni - priseljevanje predvsem iz Lat. Amerike, Azije in Afrike
- danes = 50% prebivalstva iz Lat. Amerike, 30% iz Azije in 20% iz Afrike

Skupno št. priseljencev v obdobju 1820 – 1990

- 1776 → 4 mio
 - 2004 → 280 mio
 - 1820 – 1990 → 57 mio
- skupno št. prebivalstva: naravni prirastek + selitveni saldo (57 mio)

- Evropa 37 mio
- L. Amerika 9 mio
- Azija 6 mio
- Kanada 4 mio

ŠTEVILO PRISELJENCEV OD 1820 DO 2000

- 1900 – 1910 → 9 mio ljudi
- 1930 – 1940 → 0.5 mio ljudi
- 1990 – 2000 → 9 mio ljudi

Omejitvena politika ZDA in Kanade pri priseljevanju

- priseljevanje iz AZIJE in AFRIKE – preprosto nadziranje
- priseljevanje iz LAT. AMERIKE – ilegalno poskuša pribežat 1 mio ljudi (predvsem Mehičani)

Problemi am. staroselcev (first Americans)

- Indijanci in Eskimi
- Eskimi živijo na S → Evropejcem ta zemlja ni zanimiva
- Indijanci
 - o 12.10.1492 → 18 mio Indijancev
 - o v 50. letih → število se izredno zmanjša
 - o 1900 → 0.4 mio Indijancev
 - o 2000 → ZDA – 2.3 mio ljudi; Kanada – 0.5 mio ljudi

1784 → Ameriška neodvisnost; Evropejci dobijo V obale
1880 Evropejci si prilastijo večino današnjih ZDA

REZERVATI – prebivališča za Indijance; obsegajo 4% današnjega ozemlja